

ГОД. XXII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 12.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ПУТНИЧКЕ ГЛУМАЧКЕ ДРУЖИНЕ.

У новије време сваки дан нам искрене по која нова путничка позоришна дружина, а то значи толико, да се те дружине умножавају.

То умножавање уверило је нас већ, да те дружине већином ствара спекулација појединих незадовољника и неспособњака у већим глумачким дружинама било то сталнима или путничкима.

Имајући тај факат на уму, није тешко доказати, да код свих тих путничких дружина не може бити ни говора о лепом и племенитом циљу, што га жели постићи право позориште, та уметничка школа.

А за што?

Већину таквих дружина чине чланови с брда с дола сакупљени, који су неспособни да негују и шире по народу уметност, већ као по занату пролазе кроз народ и тако се хлебом хране.

Поред неспособности за вршење лепог задатка, што га има позориште, умножење путничких дружина оштећује народ материјално, па, богме, и морално, јер у место да развијају у народу племените осећаје, профанишући уметност, убијају у народу вољу за лепим и племенитим, а, да како, тада се ствара у народу неповерење према уметности, а тим хоћемо да речемо то, да умножавање глумачких путничких дружина штетно утиче на народ.

Ал' тим, што смо рекли да већ умножавање глумачких путничких дружина шкоди општој ствари, нисмо рекли, да свака путничка дружина шкоди тој општој ствари. На против, ми сматрамо и путничке позоришне дружине за веома важну установу, само кад схвате свој племенити задатак и свој рад, који се састоји у об-

разовању народа, негујући у њему осећај за све, што је лепо и племенито.

Међу тим непојимањем свога задатка многа и многа путничка позоришна дружина промаши цел, те тиме шкоди општем и лепом имену позоришта, што народ обично зове „комендијом и тињатором“.

Тако ће народ увек да крсти позориште, док је год таквих путничких дружина, које радом својим дају повода народу, да тако мисли о позоришту, тој живој уметничкој школи.

Због самих путничких дружина и због народа ваља нам да изнесемо, у чему се састоји рад путничких дружина, те ће се тиме истаћи и смер, који би ваљало постићи.

Није то ретка ствар у данашњем научном и уметничком свету, да се виче против централизације, т. ј. да се виче против тога, што се и наука и уметност централизују, негују само у појединим местима.

Противници томе с правом траже, да се и наука и уметност шири мало и по народу, коме су обе и намењене и у ком им је и први извор, порекло, те ваља дотеривањем истих и народ дотеривати, образовати.

Према томе, што важи за све просветне гране, за све просветне установе, важи и за позориште, коме је предмет драма, а то значи радњу, догађај, који постаје људском вољом, а врши се људском снагом.

Племенити рад позоришни: ширење свега, што је лепо и племенито, излагање спољашњег и унутрашњег света, спајајући увек са вештином приказа: утиче на свет осећаја, који је баш основ животу и раду људском.

Еле тај рад не сме бити концентрисан на једном месту, или само у појединим местима него се он мора ширити и даље, у сам народ, коме је и намењена уметност.

Ал' ко ће да врши тај задатак?

Племенити посао децентралисања драмске уметности, коју и народ мора да ужива, коју и народ мора да појима, да би је могао разложно и свесрдно пригрлити и потпомагати: узеше на се путничке глумачке дружине.

Да велика, лепа и тешка бремена!

Кад је, дакле, тако леп задатак путничких глумачких дружина: ваљало би тим глумачким дружинама пазити на услове, без којих не могу вршити свој задатак.

А који би то били главни услови за уметнички рад како путничких тако и сталних глумачких дружина?

Позориште је то исто, што и свака често стручна школа.

Из праксе у животу познато нам је, да у стручне школе иду они, који се осећају да су способни за поједину струку.

А како је са позориштем?

Њему лети сваки, осећао се он способан или не, а обично чине то бегунци са пређашњих позиција било то са школа, трговине, заната, и т. д.

Као што је у стручној школи довољно неколико покушаја, па да се види способност питомца: тако се исто може видети и способност глумца почетника.

Разуме се, да права позоришта одбијају неспособне; а ти после гледају да дођу ма у какву путничку дружину. Не успеју ли ни ту, онда ни куд ни камо, већ стварају нове, самосталне дружине, које иду по народу и „праве конкуренцију“ правим позориштима.

Таквих је дружина у нас баш доста. Те дружине не питају за услове, под којима треба да постоји позориште, жели ли да буде добро

А који би били ти услови?

Ево неких главних, а споредни се сами нижу.

Као што су учитељи и ђаци жива школа, тако је глумац жива позорница, а са

публиком жива уметничка школа. Какви су приказивачи, тако ће испасти и дело, које се приказује, такав ће да буде и утепај на народ, те резултат свега тога: такво ће бити мишљење и опозорници, којој се поносите даске не смеју омаловажавати, већ се мора као и свака школа поштовати.

Из тога излази, да се мора при склапању позоришне дружине добро пазити на избор глумаца, а у томе многе путничке дружине греше, па су за то и за осуду.

Даљи је услов, да позориште може вршити свој задатак, образовање чланова, а то се састоји у непрекидном учењу и вежбању, у читању стручних дела, особито добрих критика, непрекидна пратња стручне књижевности, а у игри тежња за усавршавањем, не удаљујући се ни мало од природе која је највећа уметница.

Искуство нас учи, да многе и многе позоришне дружине греше и против тог принципа, те су и за то за осуду.

Драма је спој спољашњег и унутрашњег света, т. ј. она је лирске и епске природе. За то је драмско песништво врхунац појезије, а драма у приказу врхунац уметности. Драма је, дакле, вештачки створ, у коме се показује, како човек ради и како се збивају догађаји, а све то мора да буде у некој целини. За то баш мора и приказивач добро да проучи драму, па да онда дотерује силе своје било у коме год правцу приказивања, које не сме бити ни најмање на штету драмској лепоти.

Природно, реалистично глумљење — вршак је уметности глумачке по данашњем у истини оправданом схватању.

У других образованих народа путничке су дружине као неки приправни завод (Vorbereitungsschule) у ком се многе снаге образују за већа и стална позоришта. Код нас је мало таквих дружина.

Овим до сада хтедосмо рећи, да је добра путничка позоришна дружина важна установа, те да за то и чланови морају схватити задатак свој и непрекидно се усавршавати због уметности и народа.

Вешт приказ мора да забави и најобичнијег гледаоца, да нема када резонovati, но да осећајем прати улоге, које све скупа морају да оставе трага, и то у оној

истој целини, као што је и драмско дело, које се приказује.

Тако ће се постићи прави успех: поука, која је тим сигурнија, јер у драми, као што рекосмо, ради воља човечја, те она и утиче на вољу.

Као што није свеједно, како се приказује, тако није свеједно, шта се приказује и где по оној пословици: „Шта ми даш, то имам“, и народу што даш, то има.

Народ је као и дете, па треба добро пазити шта се даје детету.

Тиме хоћемо да нагласимо и трећи од главних принципа, а тај је: ваља добро пазити и на дела, која се приказују и где се приказују.

Гледали смо пре неколико година неку путничку позоришну дружину од 7—8 чланова све самих бегунаца из различитих позоришних дружина. Дођоше у повеће село М., где је једно десетак интелегенције, а остало, до две хиљаде, сам сељак.

Ојавише „уметници“ представу. Искупило се доста света, те је дружина материјално добро прошла.

А како је прошла публика?

Приказиваху неку страну конверзациону комедију, и то до крајности театрално, за простију публику сасвим неразумљиво.

Та „уметничка“ дружина утукла је у народу и оно замисљено лепо, те је после тешко било и бољој позоришној дружини разуверити људе, да и ова позоришна дружина није „комедија“.

Тиме смо хтели рећи: да комаде ваља давати прикладне, т. ј. народу простом разумљиве; образованијој и страниј публици ваљана дела, али за нашу публику увек само морална и поучна дела. У нас се слабо пази на избор дела за приказивање, а особито и у томе греше путничке позоришне дружине, што је свакако за осуду.

Тим, што досад рекосмо, хтедосмо опоменути и саме позоришне путничке дружине на њихов лепи задатак, а и публику нашу, која прима сваки час такве дружине, да осуди без зазора, што је за осуду, а похвали и награди, што је за похвалу и награду, јер пустимо ли шлендријанству маха, сами убијамо позориште, ту лепу установу, којој треба мало више и озбиљније пажње посветити, а то смо и дужни као културни народ.

Завршујући велимо:

Боље је нешто не имати, него имати, и то много, па рђаво!

Ј. К.

И С Т И Ж И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српско народно позориште у Руми.) Наша народна позоришна дружина бавила се у Руми од 1. августа до 2. септембра о. г. и тамо је давала за то време 19. представа у лепо саграђеној пространој ацени и појала је у цркви. Прва представа је била 3. августа, а последња 2. септембра и том приликом давао се нов комад, који је написао др. Душан Ј. Димас натписом: „Растављен“. Комад се допао публици. Хвала заузимању дра Јована Шевича, председника месног позоришног одбора, а и ревнском потпомагању месног позоришног одбора, наше

позориште имало је у Руми сувеника око сто и неколико фор.

(Српско народно позориште у Митровици.)

О доласку и борављењу наше позоришне дружине у Митровици налазимо у 111. и 120. броју „Браника“ ове извештаје: „Наша народна, овде код нас, а и по другим српским крајевима, јако омилена позоришна дружина, дошла је к нама из Руме 4. септембра и одмах други дан отпочела је рад свој у нашој лепој позоришној дворани у дому наше црквене општине. До сад су давани ови комади: „Нијоба“, „Крајишковиња“, „Лажни цар Димитрије“, „Женски

пријатељ“, „Јованчини сватови“, „Гренгоар“ и „Мајчин благослов“. Мило нам је, што можемо констатовати, да је позоришна дружина за ово две године, од како је била у нас, врло лепо напредовала у приказивачкој уметности, а тако исто, да је и свако приказивање јој у целини складно и заокругљено, природно. Пријатно нас је изненадила и гђа Драга Стефановићка, која је насловну улогу у „Јованчиним сватовима“ отпевала лепо гласом, који је једнако сважан и у висини и у низини, и који ће се за кратко време школом моћи још више оснажити. Публика је певачици више пута изјављивала бурно своје допадање и одликовала је изазивом и лепом китом цвећа. И гђца Д. Туцаковићева лепим, умиљатим гласом својим освојила је нашу публику, која је младу певачицу, Шоншону у „Мајчином благослову“, одликовала више пута изазивањем. Обе те младе певачице већ се и сад допале јако нашем свету, а још ће се више допасти, ако глас свој школом дотерају и изобразе.

Посета нашег позоришта за сад је врло добра, а надамо се, да ће тако и остати. И претплата је, хвала својском заузимању г. Николе Поповића, председника месног позоришног одбора, а и ревности тог одбора, испала врло добро: износи преко хиљаду и две стотине фор. на дванаест представа. Нашу радост и наше весеље мути нам само то, што ће се наше позориште овом приликом врло кратко време код нас бавити: већ почетком нашег октобра полази одавде у Осек, где ће провести до три месеца дана.“

„Наша народна позоришна дружина завршила је овде код нас низ својих представа 30. септембра о. г. и одмах други дан отишла је у Осек праћена нашом љубављу. Кад се узме како су времена тешка, мора се рећи, да је материјалан успех био сјајан: сувишка је било око три стотине фор. Што је наше позориште тако добро прошло, морамо захвалити г. Николи Ј. Поповићу, председнику месног позоришног одбора и самом одбору, који су здруженим силама радили око унапређења животних интереса нашег позоришта. Нека им је на томе хвала! С радошћу можемо констатовати и то, да су све представе ишле прецизно, заокружено, а приказ је био у целини увек складан. Овде је приказана први пут и „Карлова тетка“,

енглеска шала у три чина, којој смо се од свег срца насмејали. Нама Митровчанима одиста је жао, што се позоришна дружина овом приликом тако кратко време код нас задржала; ал' се тешимо тиме, да ће нас опет скоро походити, ако је на другој којој страни не дочекају, као ми, раширеним рукама“.

(Српско народно позориште у Осеку.)

О долажењу нашег позоришта у Осек читамо у 112. броју „Браника“ овај извештај: „Наше градско представништво решило је, да у место немачког позоришта дође амо к нама на три месеца дана наше народно позориште и да за то време добија бесплатно позориште у горњем граду и у име припомоћи 250 фор. месечно. Против тога почели су били овдашњи немачки листови писати, али када је управитељ нашег позоришта г. А. Хаџић у нашу средину дошао и са уредницима тих наших листова овде објаснио се: попрестали су ти листови против доласка нашег позоришта писати, и тако је сва прилика, да ће наше позориште моћи овде с успехом постојати, ако и не пуна три месеца, а оно краће време, пошто је управитељ нашег позоришта са месним градским поглаварством ствар тако удесио, да наше позориште не мора по уговору пуна три месеца издржати, ако би то скопчано било с дефицитом. Приликом доласка управитеља нашег позоришта амо, изабран је месни позоришни одбор, у који су ушли и наша браћа Хрвати из горњег града и наша врла родољубкиња племенита госпођа Анка Ђурђевићка, која је одмах на себе примила, да кући претплату на ложе. По томе, а и према томе, што је председник месног позоришног одбора г. Васа Муачевић, ревностни заузимач за сваку нашу народну, а нарочито културну ствар: можемо се надати, да ће наше позориште моћи овде добро проћи, па било то за краће или за дуже време, у пркос томе, што су дневни издатци у нашем позоришту велики.

Управитељ нашег позоришта удесио је са градоначеоником нашим позоришну ствар тако, да прва представа буде у суботу 4. (16.) октобра о. г.“

Издаје управа срп. нар. позоришта.